

VÍTAZNÁ CESTA STRANY A ROZVOJ SPOLOČENSKÝCH VIED

IGOR HRUŠOVSKÝ

Tohoročnej jari pripomínáme si štyridsaťročnú históriu našej strany, štyridsať rokov húževnatých bojov a slávnych víťazstiev. Víťazná cesta komunistickej strany bola podmienená tým, že sa jej úsilie opieralo o marxisticko-leninskú vedu o zákonoch vývinu ľudskej spoločnosti a že dokázala získať pre svoj cieľ väčšinu robotníckej triedy, ako aj masu spojencov z radov ostatných pracujúcich. V ťažkých triednych bojoch strana ustavične rástla a silnela a tvorivým spôsobom si osvojovala skúsenosti KSSS. Komunistická strana dokázala tak napokon poraziť vládu buržoázie a stmeliť všetky pokrokové sily v socialistickej výstavbu. Bez strany nebolo by dnešnej našej socialistickej spoločnosti a nebolo by ani komunistickej budúcnosti.

Pri retrospektívnom pohľade na dejiny našej strany si uvedomujeme, akou mimoriadnou dôležitou udalosťou v histórii nášho robotníckeho hnutia bolo ustavenie strany v máji 1921. Spomedzi mnohých skvelých úspechov komunistickej strany pripomíname si ďalej slávny V. sjazd KSČ, ktorý rozvinul politiku nekompromisného triedneho boja, reprezentovanú Klementom Gottwaldom. Táto politika sa dôsledne uplatňovala v nasledujúcich rokoch.

Bola to práve komunistická strana ako predstaviteľka revolučného proletariátu, ktorá sa postavila rozhodne a kategoricky proti nástupu fašizmu a proti mníchovskej kapitulácii. V rokoch okupácie opäť to boli komunisti, ktorí bojo-

vali v prvých radoch národného odboja. V odboji sa snažila strana spojiť všetky ľudové protifašistické a demokratické sily. Ani fašistický teror nemohol umlčať stranu, ktorá z hlbokej ilegality rozvinula boj proti fašistickým okupantom a vládcom.

V tomto hrdinskom boji mnohí najlepši príslušníci strany vlastnými životmi zaplatili svoju oddanosť veci proletariátu. No ani najkrutejší teror nezlomil odpor strany.

Roku 1945 sa náš pracujúci ľud, oslobodený hrdinskou sovietskou armádou z pút fašistickej okupácie, po skúsenostiach s buržoáznou republikou rozhodol budovať svoj oslobodený štát ako ľudovú republiku, ktorej poslaním bolo zabezpečiť pokojný vývin k socializmu. V novej československej vláde zaujali zástupci komunistickej strany významnú pozíciu ako záruku, že činnosť vlády bude v súlade so záujmami pracujúceho ľudu.

Ukutočnením národných a demokratických úloh revolúcie, utvorením ľudovodemokratického štátu a tým, že v revolúcii hegemoniu mal proletariát, realizovali sa r. 1945 podmienky pre prerastanie národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú, i keď bolo treba rátať s nejedným úsilím reakčných síl zahatiť zákonitý priebeh udalostí. V prvej etape rozvoja ľudovodemokratického štátu robotnícka trieda, napriek tomu, že bola vedúcou silou v našom štáte, nebola ešte výlučnou silou a podieľala sa o moc s inými spoločenskými vrstvami a triedami, a teda aj s časťou buržoázie.

Po úspešnom prekonaní prvých povojnových hospodárskych ťažkostí a politických bojov VIII. sjazd KSČ r. 1946 zhodnotil vykonanú prácu a orientoval stranu na prerastanie národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú postupným rozširovaním moci robotníckej triedy na základe mocensko-politických pozícií v národných výboroch a štátnom aparáte, na báze znárodnenia, Národného frontu a spojenectva ľudovodemokratickej republiky so Sovietskym sväzom. Sjazd upozornil, že splnenie tohto cieľa si bude vyžadovať zosilnenie vplyvu a moci robotníckej triedy a oslabenie politických a hospodárskych pozícií buržoázie.

Stále rozhodnejšie vytlačovanie kapitalistických živlov z mocenských pozícií znervózňovalo buržoáziu vždy viac. Pokus o zvrat tohto vývinu bol odrazený rozhodným vystúpením pracujúceho ľudu vo februári 1948. Toto víťazstvo umožnilo robotníckej triede na čele s KSČ prebrať všetky hlavné zdroje moci v štáte. Víťazstvom vo februári sa v základe dovŕšil proces prerastania národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú. Revolučný proces viedol napokon k nastoleniu diktatúry proletariátu. Náš pracujúci ľud zbavený kapitalistického vykorisťovania stal sa hospodárom svojej krajiny. Vo vývoji ľudovodemokratického Československa nastala etapa výstavby socializmu.

Od februára 1948 stojí naša republika pevne v radoch socialistických štátov, verne spolupracuje s prvou socialistickou krajinou, Sovietskym sväzom, so všetkými ostatnými krajinami socialistického tábora a prispieva aj boju porazených národov kolónií a úsiliu oslobodených národov o upevnenie nezávislosti.

Rok 1945 a najmä február 1948 sú významnými historickými medzníkmi aj vo vývine našej kultúry. Už po oslobodení r. 1945 začala sa šíriť v radoch

pracujúcich marxisticko-leninská ideológia, i keď sa súčasne živo ozývali aj staré náuky buržoáznej filozofie. Od tých čias nastúpila marxistická filozofia ako účinná zbraň robotníckej triedy svoju víťaznú cestu v boji o revolučnú premenu skutočnosti.

V spoločnej budovateľskej práci jednotnej robotníckej triedy začalo sa prehlbovať bratstvo Čechov a Slovákov. Aj v tomto smere vykonala nesmierne mnoho marxistická náuka o národnostnej otázke, keď ukázala, že národnostná otázka je súčasťou triedneho boja a zápasu za víťazstvo socializmu.

Socialistické uvedomenie robotníckej triedy a pracujúcich máš začalo stúpať a začala sa pomaly formovať i nová socialistická inteligencia. Veľkú úlohu v tomto smere zohrala aj sovietska veda a filozofia, ktorá sa u nás šírila v pôvodine i v prekladoch. Rozbehlo sa masové štúdium marxisticko-leninskej literatúry. Svedčia o tom veľké náklady kníh, ktoré u nás vyšli už v rokoch po oslobodení. Súčasne sa rozvinula sieť rôznych foriem stranického školenia, ktoré tiež splnilo veľké poslanie.

Ak chceme náležite pochopiť hĺbku prerodu našej vedy, ktorý sa postupne rozbehol po oslobodení a najmä po Februári, musíme si pripomenúť, v akej situácii sa nachodila naša veda v podmienkach kapitalizmu.

Po oslobodení, ba nejaký čas ešte aj po Februári 1948 naši vedeckí pracovníci vcelku neboli ešte schopní tvorivo riešiť veľké vedecké úlohy našej prestavby a výstavby, súc ešte značne v zajatí predtým vládúcich ideológií a súc ešte zaťažení individualistickými formami a metódami práce. Výrazne sa to týka spoločenských vied, ktoré najužšie súvisia s otázkami ideológie a politiky.

Nevyhovujúca a nedostatočná bola ešte dlho po oslobodení a po Februári aj organizačná základňa našej vedy a jej materiálne vybavenie a finančné zabezpečenie. Náležite vystrojených vedeckých pracovísk nebolo ešte roky po Februári a niektoré komplexné vedecké ústavy sa začali vlastne plánovite budovať až po vzniku Slovenskej akadémie vied r. 1953. A predsa bolo to oslobodenie r. 1945 a Február 1948, ktorý dal podnet a pripravil podmienky revolúcie v našej vede: ovocie a dôsledky tejto revolúcie začínajú sa výraznejšie prejavovať až v neskorších rokoch.

Februárom 1948 sa stala pre našu vedeckú prácu smerodajnou generálna línia výstavby socializmu v našej vlasti a línia boja za svetový mier. Vynorili sa netušené možnosti a utvorili sa nebývalé podmienky pre rozvoj vedy. Je to pochopiteľné, pretože v socializme má veda vynikajúci zástoj. Výstavba socialistickej spoločnosti je založená na vede, na vedeckom bádani a poznávaní.

Od spoločenskovedných pracovníkov sa začalo požadovať, aby uvedomele vychádzali z potrieb a nevyhnutností hospodárskeho, politického a kultúrneho vývinu v našom štáte. Začalo sa dbať o to, aby každý vedec okrem svojho odborného záujmu nadobudol aj náležitý politický a ideologický rozhľad.

Po Februári 1948 sa začalo všeobecne chápať, že nielen pre oblasti prírodných a technických vied, ale aj pre oblasť spoločenských vied platí poučka, že jestvuje len jedna vedecká pravda. A túto vedeckú pravdu môžu rozvíjať v spoločenskovedných disciplínach iba vedci vychádzajúci zo stanoviska triedy, ktorej záujmy splyvajú s objektívnymi záujmami celého ľudstva.

IX. sjazd našej strany r. 1949 prijal generálnu líniu budovania socialistickej spoločnosti. Smer práce vo všetkých oblastiach života už výrazne určuje výstavba socializmu, jej úlohy. Na sjazde sa vyslovila nádej, že socialistické budovanie sa stretne s porozumením vedeckých pracovníkov, že česká a slovenská veda sa dostane na nové cesty, že si vedeckí pracovníci uvedomia, že veda nie je samoúčelná, že pochopia svoje nové a čestné poslanie v ľudovodemokratickej spoločnosti.

Od týchto čias sa vedeckí pracovníci vo svojom celku snažia uvedomele a zámerne vychádzať z potrieb a nevyhnutností hospodárskeho, politického a kultúrneho vývinu v našom štáte. Základnou úlohou vedeckých pracovníkov sa stalo sústavné a hlboké spájanie teoretickej práce s praxou našej výstavby. Ukázalo sa, že len zo živej a praktickej účasti na budovateľskom diele vyrastajú nové a vážne otázky, ktoré treba riešiť. Hodnotné diela vznikajú zo živého postoja k budovateľským problémom, z boja o lepší svet. Spojenie s progresívnou praxou chráni vedu pred stagnáciou, špekulatívnosťou a robí z nej mohutný a účinný nástroj na premenu života. Pre našich vedeckých pracovníkov sa začali postupne vytyčovať úlohy dôležité z hľadiska budovania socializmu v našom štáte. A začali sa klásť reálne podmienky aj pre plánovitý rozvoj spoločenských vied.

V týchto časoch sa začali širšie rozvíjať aj mnohé vedecké inštitúcie, vysoké školy, výskumné ústavy, najmä prírodovedeckého a technického zamerania. Vzniklo aj veľa rezortných ústavov, kde si to vyžadovala bezprostredná pomoc pre rozvoj nášho hospodárstva.

S tým všetkým súvisela aj potreba odbornej a politickej výchovy novej generácie vedeckých pracovníkov. Aj vysoké školy sa stali javiskom dôležitých zmien, pokiaľ ide o zameranie a náplň štúdia, o plánovanie práce na vysokých školách, pokiaľ ide o to, aby práca na vysokých školách zodpovedala potrebám novej spoločnosti.

Tvorivá aplikácia marxisticko-leninskej metódy najmä v spoločenských vedách sa však mohla pozitívnejšie uplatňovať až po rokoch, po osvojení si základov. Treba mať na pamäti, že i keď boli u nás v minulosti zanedbávané prírodné a technické vedy, spoločenské vedy, ktoré majú určitú tradíciu na Slovensku, oveľa ťažšie prerastajú na marxistickú vedu. V našich spoločenských vedách je ďalej pomerne chudobný pokrokový odkaz, na ktorý by mohli nadväzovať naše dorastajúce kádre. Neboli naporúdzí ani spoľahlivé materiálové práce, nebola urobená vedecká dokumentácia, neboli spracované archívne materiály, nebolo edície prameňov, nebolo súpisu výtvarných pamiatok a ľudových piesní, chýbali vedecké bibliografie atď. Preto okrem osvojovania si skutočne vedeckej metódy teoretickej práce bolo treba venovať mnoho úsilia aj vyhľadávaniu a štúdiu základného materiálu. A popritom sa vynárali pre vedecké spracovania stále nové javy a problémy našej socialistickej výstavby.

Síce už krátko po Februári 1948 sa začali prejavovať zreteľnejšie snahy po koordinovaní a plánovaní nášho vedeckého výskumníctva, no toto úsilie najmä v prvých rokoch citeľne narážalo na nedostatok skúseností. Až dnes sa v našej vede výraznejšie odzrkadľuje pulzovanie a tempo našej socialistickej

výstavby. Veľa tápania a hľadania nám tu ušetrilo osvojovanie si skúseností sovietskych vedcov a príklad ich vedeckého plánovania.

O rozvoj našej vedy strana vždy prejavovala veľkú starostlivosť. Strana a vláda venovali rozvoju našej vedy ustavične veľkú pozornosť po stránke morálnej i hmotnej. Stranícke orgány rozvíjali sústavné úsilie o dobré politické, ideologické, kádrové i hospodárske podmienky rozvoja našej vedy. A stranícke dokumenty boli vždy hlavným podnetom skvalitňovania organizácie vedeckej práce, jej správnej orientácie a zvyšovania jej úrovne.

Celý tento rozvoj a kvas utvoril predpoklady pre neskoršie (r. 1953) ustavenie Slovenskej akadémie vied nového, pracovného typu podľa vyskúšaných vzorov sovietskych akadémií. Úlohou akadémie sa stalo zabezpečiť tvorivú prácu všetkých vedeckých odborov a zabezpečiť sústredený nástup našej vedy na pomoc budovaniu socializmu.

Po vzniku SAV sa na úseku spoločenských vied vytýčila úloha prehodnotenia výsledkov buržoáznej vedy a vyzdvihnutia nášho pokrokového dedičstva. Rozvinul sa aj ideologický boj proti prežitkom ľudáctva, a to odhalovaním konkrétnych foriem prežitkov a upevňovaním socialistického povedomia novým, vedecky správnym pohľadom na historický proces vývinu národa, jeho kultúry, jazyka atď.

Spoločenské vedy po r. 1953 začali takto rozvíjať cielavedomejšie úsilie o výchovu politicky a mravne pevného človeka, zbaveného prežitkov buržoáznej minulosti. Ťažiskom spoločenských odborov i historických a umenovedných disciplín sa stala čoraz viac problematika súčasnosti, hodnotenie skúseností socialistickej výstavby, aby sa takto vyvodili princípy ďalšieho kultúrneho vzrastu našej pospolitosti.

Slovom, hlavným poslaním spoločenských vied stalo sa zabezpečiť koncentrovanú pomoc výstavbe socializmu. Spoločenskovedné pracoviská SAV sa postupne naučili dokonalejšie organizovať a rozvíjať svoju činnosť, konzultujúc s príslušnými pracoviskami ČSAV, katedrami vysokých škôl a s výskumnými ústavmi rezortov. Na väčšine spoločenskovedných pracovísk sa rozbehla práca sľubnej úrovne.

Roku 1954 sa zišiel X. sjazd KSČ. Na sjazde sa konštatovalo, že v dôsledku obrovských zmien v ekonomickom základe našej spoločnosti došlo k veľkým presunom v jej triednom zložení: vyrástla a zmohutnela robotnícka trieda, vedúca spoločenská sila nášho zriadenia, kým buržoázia, okrem zvyškov buržoáznych elementov na dedine, prestala ako trieda existovať. Vysoko vyrástlo i politické a ideologické uvedomenie našej robotníckej triedy. Počas uskutočňovania generálnej línie socialistickej výstavby našej vlasti ekonomický základ našej spoločnosti sa podstatne zmenil, mali sme veľké úspechy v socialistickej industrializácii krajiny, a najmä Slovenska. Slovensko sa zo zaostalej agrárnej krajiny premenilo na vyspelú priemyselno-hospodársku krajinu vďaka pracovnému vypätiu nášho ľudu a nezištnej pomoci českej robotníckej triedy. V procese socialistickej prestavby poľnohospodárstva zmohutnelo družstevné roľníctvo. Väčšina starej inteligencie sa primkla k robotníckej triede. Strana veno-

vala veľkú starostlivosť výchove inteligencie pochádzajúcej z radov robotníckej triedy a pracujúceho roľníctva.

X. sjazd KSČ upozornil spoločenskovedných pracovníkov na prvoradú dôležitosť spracovania teoretických otázok prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu. Naším filozofom sa v tomto zmysle odporúčalo rozpracovať otázku vývinu a funkcie ľudovodemokratického štátu pri výstavbe socializmu, zväzku robotníkov a roľníkov v našich podmienkach, otázky kultúrnej revolúcie. Sem patria ďalej úlohy osvetľovania procesu utvárania morálnopolitickej jednoty nášho ľudu, utvárania socialistických národov u nás, jednoty Čechov a Slovákov a upevňovania priateľstva medzi národmi ČSSR a najmä SSSR. Ďalej sa odporúčalo z pozícií marxizmu-leninizmu ozrejmovať úlohu ľudových mäs v dejinách a v prítomnosti, úlohu strany ako vedúcej sily našej spoločnosti, uplatňovanie iniciatívy pracujúcich, ukázať na zákonitosti rozvoja našej kultúry, prevratné zmeny v oblasti spoločenského bytia a vedomia, v základni a nadstavbe, cez ktoré prechádza naša spoločnosť, rozvíjať boj proti nepriateľským ideológiám a idealistickým prežitkom vo vedomí ľudí. Zdôraznilo sa, že je eminentnou povinnosťou spoločenských vied hlbokými tvorivými prácami a objavmi prispievať k víťazstvu materialistického svetonáhľadu v našej vlasti a usmerňovať a vplývať na výchovu našej mládeže po stránke odbornej, ideologickej i etickej.

XI. sjazd KSČ r. 1958 potom zhodnotil výsledky v plnení generálnej línie výstavby socializmu. Sjazd konštatoval, že cesta, ktorou sme prešli, nebola ľahká, jednako sa na nej dosiahli nesporné úspechy vo všetkých oblastiach nášho života.

Sjazd zároveň vytýčil perspektívu a cieľ našich budúcich snažení — do-
všiť v historicky krátkom čase výstavbu socializmu v našej vlasti.

Pre zabezpečenie ďalšieho rýchleho rozvoja národného hospodárstva stanovil XI. sjazd základné politicko-hospodárske smernice.

Sjazd ďalej upozornil, že dovŕšenie výstavby socializmu, ku ktorej prístupujeme v začiatkoch novej technickej revolúcie, vyžaduje si maximálny rozvoj vedy. Na sjazde sa hovorilo o tom, že ak má na zmýšľanie ľudí rozhodujúci vplyv uskutočňovanie našich úloh v oblasti triednych vzťahov, v rozvoji výrobných síl a v prehĺbovaní socialistickej demokracie, významné poslanie pripadá ideologickej práci, ktorá aktívne pôsobí na dovŕšenie socialistickej výstavby v oblasti ideológie a kultúry. A tu si treba uvedomiť, že proces dovŕšenia výstavby socializmu prináša stále nové otázky, ktoré treba teoreticky spracovať.

Pri určovaní vedeckých úloh treba mať na zreteli dosiahnutie náležitého predstihu vedy pred potrebami spoločnosti. Týka sa to predovšetkým našich akadémií, ktoré majú vrcholné postavenie v našom vedeckom živote. Charakteristické črty socializmu, uplatňovanie racionálneho prístupu ku konkrétnym úlohám, eliminovanie živelnosti, týkajú sa veľmi a čoraz viac organizovania vedeckej tvorby a vytyčovania vedeckých úloh. Sjazd zdôrazňoval veľký význam a poslanie spoločenských vied, najmä v súvisi s dovŕšením kultúrnej revolúcie u nás. Na sjazde sa hovorilo, že naši spoločenskovední pracovníci

budú musieť preskúmať mnoho problémov, ktoré bezprostredne súvisia s dovŕšením výstavby socializmu. Treba prekonať zaostávanie, ktoré sa u nás prejavuje v riešení otázok vedeckého komunizmu, najmä otázok triednych premien a upevňovania socialistických spoločenských vzťahov u nás. Dôležitou úlohou spoločenských vied je ďalej výskum problémov dokončenia výstavby socialistickeho hospodárstva, ďalšieho vývinu socialistickej štátnosti a prehĺbenia socialistickej demokracie. Na sjazde sa akcentovalo, že naši filozofickí pracovníci majú účinne prispievať k ďalšiemu prehľbovaniu a upevňovaniu politickej, ideologickej a morálnej jednoty nášho ľudu. Sjazd ďalej upozornil, že treba bojovať proti všetkým prejavom revizionizmu, ktorý je v terajšej vývinovej etape hlavným nebezpečenstvom pre medzinárodné komunistické hnutie.

Vyslovila sa aj požiadavka zjednotenia vedeckého výskumu na území našej republiky a užšej spolupráce s vedeckými pracoviskami krajín tábora socializmu.

Medzitým bývalý individualizmus, neplánovitosť, anarchizmus v obsahu i štýle práce na vedeckých pracoviskách začal ustupovať kolektívnym formám práce a plánovitosti. Princíp kolektívnosti a komplexnosti, potreba výmeny náhľadov spolupracovníkov, systematicky rozvíjané diskusie, kolokviá, sympóziá vedcov, to všetko je odôvodnené aj skutočnosťou, že stavba vedy predstavuje koniec koncov jednotu poznania. Konečne sám objektívny svet, hoci kvalitatívne diferencovaný, je jednotným materiálным celkom. Z toho vyplýva, že púha špecializácia bez širšej erudície a osvojenia si vedeckého svetonázoru a materialistickej dialektickej metódy, bez pochopenia vzdialenejších výhľadov a širších súvislostí odbornej práce s našim budovateľským dielom a politickým dianím vo svete, nestačí ozrejmiť hlbší zmysel vedeckej práce, ba neraz ústi aj do všelijakých skomolenín vedy.

V posledných rokoch je už pre perspektívne plány ČSAV a SAV charakteristická kolektívnosť a komplexnosť plánov, koordinovaných celoštátne v ČSAV, ideovosť a spájanie vedy s potrebami našej spoločnosti.

Áké sú výsledky práce v oblasti našich spoločenských vied v posledných rokoch? Venovala sa zvýšená pozornosť výskumu dejín triednych bojov v našich národných dejinách, osvetleniu novších dejín Slovenska, dejín predmníchovskej republiky, odhalovaniu klérofašizmu na Slovensku a objasňovaniu bratských vzťahov Čechov a Slovákov. Okrem iného značne pokročil výskum a spracovanie problémov, súvisiacich so socialistickou industrializáciou Slovenska. Ekonomický ústav SAV sa v terajšej stape orientuje predovšetkým na výskum ekonomických problémov rozvinutej socialistickej spoločnosti a na výskum vývinu triednych vzťahov v poľnohospodárstve. Dôležitou úlohou našich ekonómov je aj analýza súčasných buržoázných ekonomík. Na úseku literatúry bol v strednej pozornosti výskum dejín slovenskej literatúry, v oblasti jazykovedy pripravovali sa základné jazykové príručky — *Slovník a Gramatika*, pracovalo sa na vytváraní a ustáľovaní odbornej terminológie a na *Slovenskom jazykovom atlase*. Pokročil aj základný výskum slovenského hudobného a tanečného folklóru v teréne, ako aj výskum hudobno-historických prameňov na Slovensku. ČSI rozvinul vedeckobádateľskú prácu v oblasti rusko-slovenskej lexikografie,

v oblasti dejín slovensko-ruských i ukrajinských a československo-sovietskych vzťahov na poli literatúry, kultúry a politiky.

Treba vyzdvihnúť, že mnohé výsledky výskumov vlastivedného a historického charakteru v oblasti ekonómie, archeológie, národopisu, dejín, filozofie, hudby, výtvarníctva, literatúry, práva atď. nemajú len úzky regionálny význam, ale majú v mnohých ohľadoch aj medzinárodný dosah. Spoločenské vedy rozvíjajúce sa na Slovensku, priniesli v posledných rokoch aj významné teoretické a metodologické objavy.

Naši spoločenskovední pracovníci rozvíjajú čoraz väčšiu aktivitu aj na medzinárodných fórach, a to tak z hľadiska boja dvoch spoločenských sústav, ako aj z hľadiska pomoci málo vyvinutým krajinám. Preto treba opätovne zdôrazňovať potrebu uverejňovania výsledkov spoločenskovedných výskumov takéhoto dosahu vo svetových jazykoch.

Z medzinárodných udalostí posledných čias má najväčší význam porada predstaviteľov komunistických a robotníckych strán v Moskve r. 1960. Riešili sa tu najaktuálnejšie problémy súčasnej medzinárodnej situácie a ďalšieho boja za mier, národnú nezávislosť, demokraciu a socializmus.

Vyhlasenie porady, vzťahujúce sa na závažné ideologické otázky, ako je otázka charakteru súčasnej epochy, pozícia socialistickej sústavy na svete, otázka správneho spájania zásady socialistickeho internacionalizmu a socialistickeho vlastníctva, otázka vojny a mieru, boja za úplnú likvidáciu kolonializmu, je cenným dokumentom tvorivého marxizmu-leninizmu.

Vyhlasenie obsahuje rad problémov, ktoré priťahujú pozornosť spoločenských vied. Okrem iného sa tu nastoľuje úloha výskumu metód riadenia socialistickeho hospodárstva a plánovania, ďalej otázka rozvíjania tvorivej iniciatívy nás, otázka zdokonaľovania systému medzinárodnej delby práce koordinovaním národohospodárskych plánov, otázka postupného prekonávania historicky vzniknutých rozdielov v úrovni hospodárskeho rozvoja jednotlivých národov. Treba vždy hlbšie osvetľovať vzťahy, ktoré nás spájajú najmä s národmi tábora socializmu. Pre pracoviská vlastivedného charakteru Vyhlásenie vytyčuje smernicu skúmania postavenia a poslania národnej kultúry v súčasných podmienkach stmelovania národov našej sústavy vzájomným zblížovaním kultúr rôznych národov. Jedným z najväčších výtvarných svetovej socialistickej sústavy je skutočnosť, že so zánikom antagonizmu tried zaniká aj antagonizmus národov. Socializmus organicky spojuje rozvoj národnej ekonomiky a kultúry so záujmami a rozvojom celej svetovej socialistickej sústavy, so stále väčším zblížovaním národov. Na tomto základe vzniká a upevňuje sa morálnopolitická jednota všetkých národov socialistickej sústavy.

V tejto súvislosti naše spoločenské vedy si musia vymieňať svoje skúsenosti a poznatky nielen s vedcami ostatných krajín socialistickeho tábora, ale aj s marxistickými a pokrokovými vedcami kapitalistických krajín.

Pokiaľ ide o vzťahy Čechov a Slovákov naše spoločenské vedy prispeli k ich správne utváraniu už nejedným dielom osnovaným na marxisticko-leninských poučkách o národnostnej otázke. Slovenská veda čerpá z výsledkov českej

vedy, ale i česká veda a kultúra čoraz viac prijímajú mnohé podnety zo slovenskej produkcie.

Môžu teda platiť už jednotné celoštátne kritériá na vedeckú prácu a slovenská veda môže preberať jednotlivé úseky bádania v značnej miere už aj povahy neregionálnej. Právom sa teda pracoviská spravované Slovenskou akadémiou vied stali pracoviskami celoštátneho charakteru a zapojili sa do riešenia celoštátnych vedeckých problémov. A tak plán výskumu SAV na tretiu päťročnicu nadväzuje na plán štátneho výskumu a stáva sa časťou jednotného plánu vedeckovýskumných úloh ČSAV a SAV. Jednotný plán sleduje sústredenie pracovníkov všetkých pracovísk spoločenských vied ku komplexnému riešeniu takých závažných úloh, ktoré sú celoštátneho charakteru, obohacujú kultúrnu úroveň ľudu a znamenajú podstatný prínos pre upevnenie socializmu a pre dovŕšenie kultúrnej revolúcie. K jednotnej organizácii vedeckovýchovej činnosti na celom území ČSSR a k jeho riadeniu z jedného centra sa pristúpilo r. 1960. ČSAV je poverená koordinovať kľúčové úlohy našej vedy v celoštátnom meradle. Len takto možno dosiahnuť maximálnu efektívnosť vedeckej práce.

Úlohy spoločenských vied v spoločnom päťročnom pláne ČSAV a SAV vyjadrujú poslanie vedy v kultúrnej revolúcii. Spoločenskovedné pracoviská budú riešiť aktuálne otázky prechodu od socializmu ku komunizmu a základné otázky našich národných a kultúrnych dejín. Päťročný plán na úseku spoločenských vied orientuje sa na kľúčové úlohy, ktoré prinesú pomoc nášmu hospodárstvu a kultúre, ako aj nové poznatky pre obohacovanie vedeckej teórie.

Vo filozofii sa venuje hlavná pozornosť skúmaniu zákonitostí vývinu socialistickej spoločnosti na ceste ku komunizmu, otázkam ateistickej výchovy a základným kategóriám dialektického a historického materializmu. Ekonomická veda sa bude zaoberať ekonomickými problémami postupného prechodu ku komunizmu. Právne vedy vykonávajú komplexný výskum zákonitostí vývinu spoločnosti v období výstavby socializmu a komunizmu. Naša historiografia sa čoraz viac venuje výskumu otázok dôležitých zo stanoviska dneška a vývinových perspektív. Venuje osobitnú pozornosť aj vzťahom Slovenska k iným národným celkom a najmä vzťahom československým a československo-sovietskym. V umenovedných odboroch sa venuje zvýšená pozornosť teoretickým problémom socialisticko-realistického umenia. V jazykovede v popredí výskumného záujmu budú potreby súčasného jazyka a jeho vývinových tendencií.

V rokoch 1961—1965 vyjde tlačou maketa o novej koncepcii slovenského obdobia pravekých dejín, vyjde ďalej úplný *Prehľad československých dejín, Dejiny Slovenska*, tézy k *Dejinám výtvarného umenia ČSSR, Vznik a vývin socialistickeho výtvarného umenia ČSSR, Zákonitosti foriem prechodu od kapitalizmu ku komunizmu, Vývin ekonomickej základne spoločnosti v období postupného prechodu ku komunizmu*, vyjde aj kompletný päťväzkový *Slovník slovenského jazyka*, prvý diel *Slovanskej gramatiky, Dejiny slovenskej literatúry, Kapitoly z dejín slovenského divadla*, štvorzväzkový *Velký rusko-slovenský slovník, Príručný náučný slovník, Dejiny slovanských literatúr* atď.

XI. sjazd KSČ uložil našej vede docieľiť čím skôr náležitý predstih pred potrebami spoločnosti. Aj v spoločenských vedách platí to, čo v prírodoved-

ných oblastiach: aj tu treba mať na zreteli dosiahnutie náležitého predstihu vedy pred potrebami spoločnosti. Aj vo filozofii je dôležité štúdium významných teoretických otázok, vyvierajúcich z praktických podnetov, a to štúdium na základe konkrétneho materiálu. Treba prehľbovať metódu bádania, hľadať hlboké súvislosti vecí a ich vývinovú logiku.

Pri zostavovaní štátneho plánu výskumu sa skutočne sledoval cieľ zabezpečiť ním čo najväčší predstih vedeckých poznatkov pred potrebami spoločnosti. Nevyhnutným predpokladom pre to je sústredenie síl na kľúčové problémy a na ich komplexné riešenie.

To všetko si však vyžaduje aj primeranú kádrovú a priestorovú výstavbu spoločenskovedných pracovísk. Hlavnú pozornosť treba v tomto ohľade čím skôr venovať ekonómii, filozofii, právu a histórii. V súhlase so straníckymi uzneseniami vytvorilo sa v Historickom ústave SAV oddelenie pre dejiny socialistickej výstavby v ČSSR, v rámci Filozofického ústavu SAV vzniklo oddelenie vedeckého ateizmu a oddelenie pre sociálny výskum. Treba rozšíriť aj Československo-sovietsky inštitút o ďalšie slavistické úseky, vytvoriť predpoklady pre zriadenie Kabinetu moderných filológií a Kabinetu antickej kultúry a do r. 1965 zriadiť pri SAV pedagogické pracovisko. V súvisi s hospodárskym rozvojom východného Slovenska treba zriadiť, resp. dobudovať v Košiciach odbočky Historického ústavu, Archeologického ústavu, ČSI a Ústavu slovenského jazyka. Výstavba spoločenskovedných pracovísk si vyžaduje aj náležité využitie umelecky a historicky významných budov.

Socializmus v našej vlasti zvíťazil a československý štát sa stal socialistickým štátom. Výsledky hospodárskej a kultúrnej výstavby dosiahnuté u nás plne potvrdili, že skutočný rozkvet nášho života je možný iba pod vedením komunistickej strany.

Naše národné hospodárstvo sa rozvíja ako nikdy predtým a vzdelanie a kultúra sa stáva majetkom všetkých pracujúcich. Za všetky radostné výsledky naše socialistickej výstavby ďakujeme predovšetkým našej rodnej strane.

NAJVVÄČŠIE NA SVETE OSLOBODZOVACIE HNU Tie UTLÄČANEJ TRIEDY, NAJREVOLUČNEJŠEJ TRIEDY V DEJINÄCH, NIE JE MOŽNÉ BEZ REVOLUČNEJ TEÓRIE. NEMOŽNO JU VYMYSLEŤ, VYRASTÄ ZO SÜHRNU REVOLUČNÝCH SKÜSENNOSTI A REVOLUČNÉHO MYSLENIA VŠETKÝCH KRAJÍN SVETA.

V. I. Lenin,
Spisy 21, Bratislava 1956, 311.